

CAPUT VI.

DE NOTIONE SUPERNATURALITATIS

Dividitur in duos articulos :

Art. 1. Notio catholica et heterodoxae notiones supernaturalitatis.

Art. 2. Explicatio theologica catholicae notionis supernaturalitatis.

ART. I.

NOTIO CATHOLICA ET HETERODOXAE NOTIONES SUPERNATURALITATIS.

I. Status quaestionis et definitio nominalis supernaturalitatis.

II. Notio catholica supernaturalitatis ac ordinis supernaturalis.

III. Heterodoxae notiones supernaturalitatis ac ordinis supernaturalis.

§ I. A Status quaestionis. B. Definitio nominalis supernaturalitatis. — A. Post notiones Revelationis, mysterii et dogmatis, oportet exponere notionem supernaturalitatis, et ordinis supernaturalis; intendimus enim probare contra naturalistas seu rationalistas possibilitatem et existentiam alicuius Revelationis supernaturalium mysteriorum, id est Christianismum esse non solum superiorem formam naturalis evolutionis sensus religiosi, sed religionem essentialiter superna-
ralem ac infallibiliter veram in omnibus suis dogmatibus ac praeceptis.

Isti autem adversari, scil. naturalistae vel negant simpliciter existentiam ordinis supernaturalis (ut pantheistae evolutionistici, qui identificant naturam et intelligentiam divinam cum intelligentia humana in perpetuo progressu), vel negant cognoscibilitatem ordinis supernaturalis (ut agnostici, sive sint empiristae, sive idealistae ut positivistae et Kantistae).

Ideoquē, ab initio discussionis, necesse est dicere quid Ecclesia catholica intendit significare per haec verba : ordo supernaturalis, quae-
nam sit notio catholica supernaturalitatis. Naturalistae qui negant existentiam aut cognoscibilitatem ordinis supernaturalis, vel admittunt nostram definitionem huiusce ordinis, et tunc eorum negatio contradictio nostrae affirmationem huiusce ordinis, et tunc eorum negatio est contradictio nostrae affirmationis, vel aliud intelligunt hoc nomine et prius instruendi sunt quid significat istud nomen secundum Ecclesiam catholicam. Secus disputatio impossibilis esset.

B. Iam quidem definitio nominalis et confusa supernaturalitatis haberi potest ex simplici consideratione huiusce nominis. Supernaturale

enim significat quod est supra naturam. Nomen autem naturae communiter duplicem significationem habet : exprimit vel essentiam cuiuslibet rei (v. g. loquimur de natura auri, aut argenti, aut hominis) vel complexum omnium rerum universi ab invicem dependentium secundum leges determinatas. *Supernaturale* igitur communiter significat quod est supra naturam collective sumptam, scilicet supra leges naturae. Proinde effectus supernaturalis dicitur qui non potest *produci* secundum leges naturae ; et veritas supernaturalis dicitur quae non potest *cognosci* secundum leges naturales intellectus nostri.

Ex hac definitione nominali melius apparet status quaestionis cuius solutio dependet a notione naturae in genere, et speciatim a distinctione inter naturam creatam et naturam divinam. Etenim *pantheistae*, qui sustinent unam eandemque naturam esse Dei et rerum omnium universi (cf. C. Vatic., Denz. 1803, 1804), negant existentiam ordinis supernaturalis, quia nihil est supra naturae quae cum Deo identificatur ; Deus est, iuxta eos, principium immanens totius evolutionis naturalis. — Qui vero, ut *deistae*, admittunt distinctionem essentialem Dei a mundo, sed negant Deum posse libere agere praeter ordinem naturae, reiiciunt possibilitatem effectus supernaturalis, scil. miraculi. — Denique, quidam *theistae*, ut semirationalistae, admittunt distinctionem essentialem Dei a mundo et possibilitatem miraculi, sed nolunt distinguere in Deo ordinem mysteriorum naturalium (ut intima conciliatio immutabilitatis et libertatis divinae) et ordinem mysteriorum supernaturalium (ut S. Trinitas), proinde admittunt possibilitatem effectus supernaturalis, non vero veritatis supernaturalis. Contra hos omnes Ecclesia catholica affirmat existentiam ordinis non solum effectuum supernaturalium, sed veritatum supernaturalium. Considerandum est igitur quid exacte intelligit Ecclesia nomine supernaturalitatis.

§ II. Notio catholica supernaturalitatis et ordinis supernaturalis. — Ecclesia catholica definit *supernaturale*, non solum confuse « quod est supra naturam » sed praecise : *quod est supra omnem naturam creatam, prout excedit vires et exigentias cuiuslibet naturae creatae*, quamvis non excedat capacitatem passivam perfectibilem, et convenientiam nostrae naturae. — Praeterea, supernaturalitas, iuxta Ecclesiam, saltem duplex est, scilicet : 1° *supernaturalitas miraculorum*, quae *excedit vires efficientes* (seu causalitatem) et exigentias cuiuslibet naturae creatae, non vero vires cognoscitivas naturae humanae ; 2° *supernaturalitas mysteriorum stricte dictorum*, ac *vitalis gratiae et gloriae*, quae *excedit* non solum vires efficientes et exigentias cuiuslibet naturae creatae, sed etiam *vires cognoscitivas et appetitivas* (vel meritum naturale) cuiuslibet naturae intellectualis creatae.

1° Haec doctrina catholica clare habetur quoad *supernaturalitatem miraculi* ex definitionibus C. Vaticani, Denzinger, n. 1818, canon 4, de fide, et capitulo correspondente n. 1790, in quo dicitur miracula esse « facta divina, quae cum Dei omnipotentiam luculenter commonstrent, divinae Revelationis signa sunt certissima et omnium intelligentiae accommodata ». Ex quo habetur miracula excedere omnes vires effectivas cuiuslibet naturae creatae, non vero vires cognoscitivas nostrae rationis.

2° Quoad *supernaturalitatem mysteriorum stricte dictorum*, sicut et

gratiae ac gloriae, doctrina Ecclesiae habetur *A.* ex damnatione naturalismi, seminaturalismi ac pelagianismi, et *B.* ex damnatione pseudosupernaturalismi Baii et Iansenistarum. Naturalistae enim et seminaturalistae negant mysteria esse supra vires cognoscitivas nostrae rationis; pseudosupernaturalistae negant mysteria Christianismi, gratiam et gloriam esse supra *exigentias* nostrae naturae.

Breviter tradendae sunt hae declarationes Ecclesiae.

A. Contra naturalismum, habentur definitiones iam citatae, Conc. Vatic. (Denz., 1808): « Si quis dixerit hominem ad cognitionem et perfectionem, quae naturalem superet, divinitus evehi non posse, sed ex seipso ad omnem tandem veri et boni possessionem iugi profectu pertingere posse et debere; *A. S.* ». Item capit. (Denz., 1795): « Hoc quoque perpetuus Ecclesiae catholicae consensus tenuit et tenet, *duplicem esse ordinem cognitionis*, non solum *principio*, sed *obiecto* etiam distinctum: principio quidem, quia in altero naturali ratione et altero fide divina cognoscimus; obiecto autem, quia praeter ea, ad quae naturalis ratio pertingere potest, credenda nobis proponuntur mysteria in Deo abscondita, quae nisi revelata divinitus, innotescere non possunt ». Imo, iuxta Ecclesiam, ut ibid. dicitur: « Divina mysteria suapte natura intellectum creatum (et non solum humanum) excedunt ».

Antea Concilium damnavit (Denz., 1803, 1804) pantheismum, qui est naturalismi fundamentum, nam ex pantheismo sequitur Deum non creasse libere mundum, nec posse agere libere ad extra praeter determinismum naturae, seu facere miracula, nec habere vitam supernaturalem excedentem infinite diversos gradus vitae creatae. Cf. etiam Syllabum Pii IX (Denz., 1701-1708) praesertim propositionem iam ex qua sequuntur 2^a, 3^a, 4^a, 5^a.

a) Contra semirationalismum, Ecclesia definit: « divina mysteria suapte natura intellectum humanum sic excedunt, ut etiam revelatione tradita et fide suscepta, ipsius tamen fidei velamine contexta maneant », « nec posse per rationem rite excultam e naturalibus principiis intelligi et demonstrari ». C. Vat., Denz., 1796, 1816.

Unde ordo veritatis supernaturalis, iuxta Ecclesiam excedit *objective* omnem intellectum creatum, ita ut mysteria huiusce ordinis non possint cognosci sine supernaturali revelatione, nec post Revelationem demonstrari.

b) Contra pelagianismum et semipelagianismum, definitum est ad credendum fide divina mysteria supernaturalia non solum necessariam esse Revelationem externam sed etiam gratiam internam, item ad diligendum Deum et operandum ut oportet ad salutem, imo etiam « ad pium credulitatis affectum » qui est initium fidei. Haec autem gratia interna, iuxta Ecclesiam, est supra omnes vires creatas, et gratuite nobis datur a Deo, non enim debetur merito naturali, nequidem orationi. Cf. Concilia Carthaginense (Denz., 104, 105), Ephesinum (Denz., 126), epist. S. Coelestini I (Denz., 138, 141), Conc. Arausicanum II (Denz. 176, 177, 178, 179, 180, 198).

Unde iuxta Ecclesiam ordo veritatis et vitae supernaturalis excedit *vires* nostrae naturae non solum *objective*, sed etiam *subiective*, scil. etiam post Revelationem quae *objective* supernaturalia proponit, non possumus *subiective* ea debite credere et diligere sine gratia interna supernaturali, debet enim esse proportio inter actum cognitionis vel amoris et obiectum cognitum vel amatum.

B. Contra pseudosupernaturalismum Baii, Ecclesia definit ordinem veritatis et vitae supernaturalis excedere absolute non solum vires sed etiam *exigentias* naturae humanae ac angelicae. Cf. S. Pium V (Denz., 1001-1008, 1021, 1024, 1034, 1042, 1061, 1063, 1064, 1069, 1079). Sufficit citare 21. am prop. Baii (n. 1021): « Humanae naturae

sublimatio et exaltatio in consortium divinae naturae *debita* fuit integritati primae conditionis, et proinde naturalis dicenda est, et non supernaturalis ». Haec damnata thesis Baii iam erat apud priores protestantes, ut Lutherum, et postea Iansenistiae eandem doctrinam admiserunt (cf. Quesnel, Denz., 1384, 1385), propterea dicebant: natura humana privata dono iustitiae originalis « non est libera nisi ad malum sine gratia Liberatoris », Denz., 138.

His temporibus modernistae negaverunt etiam mysteria et vitam Christianismi excedere *exigentiam* nostrae naturae. Cf. Denz., 2103.

Sic sufficienter determinatur notio catholica supernaturalitatis, et quoad causalitatem (miracula) et quoad cognitionem (mysteria). Quando vero Ecclesia loquitur de ordine supernaturali, sine addito, agitur de ordine veritatis et vitae supernaturalis, cf. Denzinger, 1795, 1926, 1928, 2103.

§ III. **Heterodoxae notiones supernaturalitatis.** — Sunt praedictae damnatae notiones, quae sic dividi possunt: 1° quoad supernaturalitatem mysteriorum, 2° quoad supernaturalitatem miraculorum. Hoc exponendum est ut appareat quomodo errores ad invicem oppositi in confusione naturae et gratiae conveniant.

1° **Quoad supernaturalitatem mysteriorum et vitae Christianismi.** Opponuntur quodammodo naturalistae et pelagiani ex una parte et pseudosupernaturalistae, id est priores protestantes, Baius et Iansenius ex altera parte, et tamen conveniunt in confusione ordinis naturalis et ordinis supernaturalis; generaliter systemata extrema erronea proveniunt ex eadem ignorantia altioris conceptionis in qua conciliantur diversi veritatis aspectus.

A. Naturalistae, semirationalistae, pelagiani aperte destruunt aut minuunt supernaturalitatem mysteriorum et vitae Christianismi. Nam naturalismus reducit mysteria supernaturalia ad mysteria naturalia quae sine Revelatione cognosci possunt saltem quoad eorum existentiam, et reducit vitam christianam ad honestatem naturalem. Semirationalistae reducunt mysteria supernaturalia ad mysteria naturalia, quae saltem post Revelationem demonstrari possunt. — Pelagianismus reducit vitam christianam ad vitam moralem naturalem, prout, saltem post Revelationem, possumus sine gratia interna ut christiani vivere.

Propterea acatholici, praesertim rationalistae, saepe naturale vocant, sub respectu cognitionis, quod est sensibile, supernaturalis autem quicquid experientiam praetergreditur; vel naturale dicunt quicquid finitum est, supernaturalis autem quod est infinitum, non distinguentes in Deo duplicem ordinem veritatis.

In his conceptionibus remanet quidem aliquid excedens nostrae vires naturales, sed est excessus mysterii naturalis non vero supernaturalis. Tendentia huiusce conceptionis est optimismus radicalis quoad statum praesentem humanitatis, scilicet: natura humana sibi ipsi absolute sufficit et est autonoma; negatur peccatum originale (Denz., 102).

B. Pseudosupernaturalismus priorum protestantium, Baii et Iansenistarum exaggerat e contra convenientiam nostrae elevationis ad ordinem supernaturalem, ita ut ista elevatio sit debita *exigentis* nostrae naturae, nec proinde gratuita seu supernaturalis. Gratia excedit vires non vero *exigentias* naturae, erat debita integritati primi hominis, sicut etiam immortalitas (Denzinger, 1021, 1078).

Tendentia huiusce conceptionis est pessimismus quoad statum praesentem humanitatis, exaggerantur nempe consequentiae peccati originalis, cuius existentia negatur a pelagianis et naturalistis; nunc, iuxta lansenistas, homo spoliatus dono iustitiae originalis non est liber nisi ad malum.

C. Non obstante hac oppositione, *naturalismus et pseudosupernaturalismus conveniunt in confusione ordinis naturalis et ordinis supernaturalis*: quia secundum priorem conceptionem non datur ordo simpliciter excedens vires nostrae naturae, quae plus minusve identificatur cum natura divina; et secundum alteram conceptionem ordo supernaturalis excedit vires sed *non exigentias* nostrae naturae. Et revera pseudosupernaturalismus priorum protestantium duxit ad naturalismum protestantium liberalium hodiernorum. Utrobique vera supernaturalitas negatur, sed diversimode: sive relate ad vires, sive relate ad exigentias nostrae naturae¹.

2° *Quoad supernaturalitatem miraculi* sunt etiam duae notiones heterodoxae principales: prior aperte destruit supernaturalitatem miraculi, negat illud excedere vires naturae, pertinet ad *determinismum*; altera videtur exaggerare supernaturalitatem miraculi prout affirmat miraculum excedere etiam cognitionem nostram, seu esse incognoscibile, haec conceptio pertinet ad *agnosticismum*. Hae duae notiones, quae videntur ad invicem oppositae, ad naturalismum tamen reducuntur.

A. *Determinismus* sustinet omnia ex necessitate provenire secundum determinatas leges naturae, ita ut Deus ipse non possit agere praeter leges physicas, sicut agere nequit praeter leges mathematicas aut metaphysicas. Ideoque miraculum non esset supra vires et leges naturae creatae (ita Malebranche, asserens miraculum non esse supra leges naturales superioris mundi angelorum), imo non esset supra vires et leges naturae sensibilis (ita deterministae hodierni). Attamen, ut concedunt plures protestantes liberales et modernistae, *miraculum est factum naturale extraordinarium*, nondum a scientia explicatum, quod sensus religiosus benevolentiae divinae tribuere potest, tanquam orationis exauditionem. Proinde miraculum non haberet valorem ontologicum, ut Dei sigillum, ad Revelationem certissime confirmandam, sed *haberet solum valorem symbolicum*, ad provocandum animum ad examen religionis et conformitatis eius cum aspirationibus et exigentiis nostrae naturae².

B. *Agnosticismus* sustinet e contra determinismum naturae demonstrari non posse, imo contingentismum probabiliorum esse, ita ut *leges naturae sint fixae et immutabiles secundum nostrum modum concipiendi tantum, non in re extra animam*. Ideoque miraculum non est evidenter impossibile (scientia physica dicit id quod est et non id quod est possibile vel impossibile). Attamen *miraculum* excedens omnes vires naturae esset nobis *incognoscibile*, excederet simul cognitionem nostram. Nam scimus solum phaenomena et leges phaenomenales, nec possumus discernere interventionem causae transcendentis in mundum, non cognoscimus enim omnes leges naturae nec proinde

¹ Insuper Lutherus dicebat gratiam qua iustificamur esse tantum favorem externum Dei, non vero donum supernaturale in cordibus nostris per spiritum Sanctum diffusum (Denz., 821); item Baius dicebant « iustitia, qua iustificatur per fidem impius, consistit formaliter in obedientia mandatorum, non autem in gratia aliqua animae infusa, qua homo renovatur ac divinae naturae consors efficitur », DENZ., 1042 et 1044. Hoc est, ut faciebant pelagiani, reducere vitam christianam ad honestatem naturalem.

² Cf. infra c. XIX de Miraculo.

quid eas superat. Imo secundum nostrum modum concipiendi omne phaenomenon supponit phaenomenon antecedens, et miraculum esset phaenomenon sine antecedente phaenomenali, scilicet esset contra legem vel principium causalitatis. Proinde miraculum est inintelligibile et non potest habere quoad nos valorem ontologicum, ut Dei sigillum ad Revelationem certissime confirmandam. Sed iuxta quosdam agnosticos moderatos est derogatio legibus prout leges a nobis concipiuntur, *derogatio vero modo concipiendi*, sic *valorem symbolicum* habet et provocat animum ad examen religionis et conformitatis eius cum aspirationibus et exigentiis nostrae naturae¹.

C. Unde agnosticismus quamvis determinismo obiectivo opponatur, conservat determinismum subiectivum et ad naturalismum reducit.

Hae sunt principales heterodoxae notiones supernaturalitatis quoad mysterium et quoad miraculum. Quaedam, primo aspectu, videntur hanc supernaturalitatem augere, sed revera omnes supernaturalitatem minunt essentialiter (ut seminaturalismus) vel destruunt (ut naturalismus).

ART. II.

EXPLICATIO THEOLOGICA CATHOLICAE NOTIONIS SUPERNATURALITATIS.

- I. Definitio supernaturalitatis.
- II. Divisio supernaturalitatis.
- III. Quid sint ordo naturalis et ordo supernaturalis.
- VI. Solvantur obiectiones.

§ I. *Definitio supernaturalitatis*. — Ad explicandam catholicam notionem supernaturalitatis, oportet determinare: A. quid exacte significet natura et naturale, nam supernaturale dicitur quod est supra naturam; B. quid supernaturale praecise significet; C. quomodo supernaturale differat a contranaturali, a libero, ab artificiali, a fortuito.

A. *Quid significet natura*. Significatio huiusce nominis exponitur a S. Thoma in II Phys. c. 1, lect. 1 et 2; V Met. c. 4, lect. 5, Ia q. 29, a. 1 ad 4; III. a q. 2, a. 1. — Hoc ultimo loco, S. Doctor, secundum Aristotelem, dat diversos sensus huiusce nominis, quod primo acceptum est physice, postea vero metaphysice:

« Nomen naturae a nascendo est dictum » sicut nativitas. Ideo S. Paulus dicit (Iphes II, 3): « eram naturae filii irae » id est a nativitate². Unde, ait S. Thomas, primo a est impositum hoc nomen (naturae), ad significandum *generationem* viventium,

¹ BLONDEL, *L'Action* (1893), p. 396.

² Plures merito notant: Cum vox *naturale* hoc modo idem sonet ac *originale*, seu id quod cum origine connectitur, aliquando *sensu lato et improprio* adhibita fuit ad designandum: 1° *donum vere supernaturale*, quod cum origine connectitur, vg. sanctitas originalis Adamo collata in sua creatione a quibusdam Patribus hoc sensu vocata est naturalis; 2° *donum gratuitum* quod perficit naturam intra limites suae nativae conditionis, vg. immunitas a concupiscentia. Hodie vero, ad tollendas aequivocationes (Baii et lansenitarum) talis dicendi modus sedulo vitari debet.

quae nativitas vel pullulatio dicitur, ut dicatur natura, quasi nascitura. Deinde *b* translatum est nomen naturae ad significandum *principium huius generationis*; et quia principium generationis in rebus viventibus est intrinsecum, *c* ulterius derivatum est nomen naturae ad significandum *quodlibet principium intrinsecum motus*, secundum quod Philosophus dicit in II Physicorum tex. 3, quod «natura est principium motus in eo, in quo est per se et non secundum accidens» (scilicet natura in qualibet re est principium radicale operationum et passionum quae ei per se conveniunt, v.g. dicitur ignis natura sua comburit, homo natura sua scire desiderat, homo natura sua est mortalis). *d* Hoc autem principium vel est *forma* (substantialis) vel *materia*. Unde quandoque natura dicitur forma, quandoque vero materia (sic homo dicitur constare duobus naturis partialibus). *e* Et quia *finis generationis naturalis* est in eo quod generatur, scilicet essentia speciei, quam significat definitio, inde est quod huiusmodi *essentia speciei vocatur etiam natura*. Et hoc modo Boetius naturam defiruit in lib. «de duali nat.» dicens: «natura unamquamque rem informans specifica differentia», quae scilicet complet definitionem speciei. Sic ergo nunc loquimur de natura secundum quod natura significat essentiam, vel quodquid est, sive quidditatem speciei.

Denique (ut notat Iavelli in V Met. lect V), natura significat «*essentialem rerum ordinem concurrentium per se et principaliter ad perfectionem universi*», sic dicitur mortuum resurgere non esse secundum naturam. Et ad naturam sic consideratam Deus pertinet ut auctor ordinis naturalis, conservator, primus motor movens et dirigens, et ut finis (cf. Arist. Phys. VIII et Met. XII).

Hae autem diversae significationes nominis naturae reducuntur ad unam, quae est prior non secundum viam inventionis, sed secundum se scil.: *natura in qualibet re est eius essentia, ut principium radicale operationum et passionum quae ei per se conveniunt*. Sic natura dicitur analogice de natura divina et de naturis creatis.

Quid significet autem naturale. Naturale dicitur, pro quolibet ente «id quod ei convenit secundum suam naturam» (I.a II.ae 10, 1). Et hoc, secundum quatuor causas considerari debet. Id est: *a*) ipsa natura vel essentia, quidquid scilicet requiritur ad constituendum aliquod ens in sua specie, ita hominis naturam constituent corpus et anima rationalis; *b*) *passivitates* quae sunt in natura relative ad agentia proportionata; *c*) *vires* seu facultates, quae dimanant ab ipsa essentia: v.g. in homine intellectus ac voluntas, et activitas ad quam per se ordinantur hae facultates; *d*) *exigentiae* huiusce naturae, seu quicquid requiritur ut perveniat ad suum finem naturalem, ita concursus divinus necessarius ut quaelibet causa secunda in suo ordine agat; haec vocantur debitum naturae; *e*) denique, in natura rationali seu potius persona, *meritum* proveniens ex eius legitima actione naturali, scil. ius ad praemium proportionatum, id est ad finem naturalem consequendum. Hoc est debitum personae naturaliter. — Sic naturale est pro quolibet ente quod ei proportionatur vel determinatur secundum suam naturam.

B. Quid exacte significet supernaturale. Supernaturale dicitur pro quolibet ente finito *id quod excedit proportionem eius naturae, eamque gratuito perficere potest*. Et sicut naturale accipitur secundum quatuor causas, ita supernaturale excedens proportionem alicuius naturae, superat eius praedicata essentialia, eius naturales passivitates

vires, exigentias, imo eius meritum naturale. Unde supernaturale nullo modo debitum est naturae.

Attamen supernaturale potest perficere naturam et, si de facto ei gratis conceditur eam perficit. Etenim non est disconveniens naturae (tunc esset contra naturam) nec est indifferens (tunc nec bonum nec malum esset) sed *convenit naturae*, non quidem secundum eius essentiam, vires, exigentias vel passivitatem naturalem (tunc esset naturale), sed *secundum eius potentiam obedientialem seu elevabilem*. Dicit S. Thomas I.a q. 2, a. 2, ad 1. «Fides praesupponit cognitionem naturalem, sicut gratia naturam, et ut *perfectio perfectibile*».

Quid est autem potentia obedientialis seu elevabilis? Hoc longe explicandum est postea (de possibilitate Revelationis c. XII). Nunc autem ad definitionem quaesitam, sufficit dicere: potentia obedientialis vel elevabilis ea est qua inferiora nata sunt obedire agentibus superioris ordinis, et ab eis accipere perfectionem ad quam non naturaliter ordinantur.

Ita, ut ait S. Thomas, «quod ex ligno fiat scamnum, vel ex caeco fiat videns non est in potentia naturali¹» sed solum in potentia obedientiali. Lignum enim de se non ordinatur potius ad formam scammi quam ad altiore formam statuae, sed hoc accipit ab artifice prout ei obedit. Item lutum obedit figulo. Pluries haec analogia in Sacra Scriptura indicatur: «ecce sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea, domus Israël, ait Dominus²». Item animal instrumentaliter dirigatur et instruitur ab homine ad venationem vel ad alia opera quae virtutem eius propriam superant.

Propterea dicit S. Thomas: «In anima humana, sicut in qualibet creatura, consideratur duplex potentia passiva: una quidem per comparisonem ad agens naturale: alia vero per comparisonem ad agens primum, quod potest quamlibet creaturam reducere in actum aliquem altiore actu, in quem reducitur per agens naturale: et haec consuevit vocari potentia obedientiae in creatura» (III.a q. XI, a. 1).

Unde supernaturale relate ad aliquam naturam est quod superat eius essentiam, naturales passivitates, vires, exigentias, naturale meritum, non tamen eius capacitatem obedientialem seu elevabilem.

Sed distinguendum est supernaturale absolutum de quo agitur in nostro tractatu a supernaturali relativo.

¹ S. THOMAS, *Compendium Theologiae*, c. 104. Item I.a q. 115, 2, 4.m; II.a II.ae q. 2, a. 3. III.a q. 1, 3, 3.m; q. 11, 1 c. — Verit., q. 8, 4, 13.m, a. 12, 4.m, q. 12, 3, 18.m, q. 29, 3, 3.m. — Pot., q. 1, 3, 1.m, q. 6, 1, 18.m. — Virt., q. 1, 10, 13.m. Cf. Tabulam auream; verbum «Potentia» n. 10.

² Ierem., XVIII, 1: «Verbum, quod factum est ad Ieremiam a Domino, dicens: Surge, et descende in domum figuli, et ibi audies verba mea. Et descendi in domum figuli, et ecce ipse faciebat opus super rotam. Et dissipatum est vas, quod ipse faciebat et luto manibus suis; conversusque facit illud vas alterum, sicut placuerat in oculis eius faceret. Et factum est verbum Domini ad me dicens: Numquid sicut figulus iste, non potero vobis facere, domus Israël». Item Isaias, XLV, 9. Item Ecclesiasticus, XXXIII, 13: «Quasi lutum figuli in manu ipsius, plasmare illud et dispo- nere. Omnes viae eius secundum dispositionem eius, sic homo in manu illius, qui fecit, et reddet illi secundum iudicium suum». — Item ad Rom., IX, 21: «An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam?».

Supernaturale relativum seu *secundum* quid est id quod excedit proportionem *alicuius* dumtaxat naturae creatae, non *totius* naturae creatae. V. g. quod naturale et specificum est pro homine est supernaturale pro cane qui homini obedit; vel quod naturale et specificum est pro angelo est supernaturale pro homine, v. g. divinatio quae causatur ex revelatione daemonum, aut praestigia eorum quae sunt simulacrum miraculi¹.

Supernaturale absolutum seu *simpliciter* est id quod excedit proportionem *totius* naturae creatae et creabilis, scil. quod superat vires et exigentias cuiuslibet creaturae. De hoc supernaturali absoluto agitur in nostro tractatu et dividitur, ut mox dicemus, in supernaturale quoad modum (quod invenitur in miraculis) et supernaturale quoad substantiam (quod invenitur in mysteriis stricte dictis, in gratia et gloria).

C. *Quomodo supernaturale differt a contranaturali, a libero, ab artificiali, a fortuito?* — Haec omnia aliter et aliter distinguuntur a naturali. A naturali, ut est *determinatum* a natura, distinguuntur diversimode liberum, artificiale, fortitum. A naturali, ut est *proportionatum* naturae, distinguuntur diversimode supernaturale et contranaturale.

Quoad primam differentiam sufficit dicere: actio libera sicut factio artificialis non sunt determinatae a natura, sed indigent nova determinatione quae fit per deliberationem². Fortuitum seu causale non determinatur a natura, nec a deliberatione, sed in natura fit per accidens ac si esset intentum³.

A naturali autem, ut est proportionatum naturae, distinguuntur diversimode contranaturale et supernaturale.

Contranaturale dicitur quod est contra inclinationem alicuius naturae, idem est ac violentum. Et ait S. Thomas II. a II. ae q. 175, a. 1: «Violentum dicitur cuius principium est extra, nihil conferente eo quod vim patitur, ut dicitur in III Ethicorum, c. 1 Confert autem unumquodque ad id, in quod tendit secundum propriam inclinationem vel voluntariam vel naturalem». Unde violentia infertur a principio extrinseco, et repugnat inclinationi patientis, id est patiens vertit in oppositum illius ad quod ex se pronum est. V. g. laceratio corporis nostri est violenta, prout natura sensitiva refugit sui corporis laesionem. Item est contra naturam quod monstrum nascatur.

¹ Cf. I. am q. 110, a. 4. II. am II. ae q. 95, a. 4.

² Thomistae generaliter dicunt: «Naturale est, cuius principium est intra. Artificiale est cuius principium est extra, in ratione scilicet fabricantis. Violentum demum est cuius principium est non solum extra, sed etiam naturali inclinationi oppositum. Unde violentum naturae opponitur. At vero artificiale ut tale non opponitur naturae, sed magis eam imitatur». Goudin, *Physica*, I, P., d. II, q. 1.

³ Cf. ARISTOTELEM, *Phys.*, I, II, lect. 9 et 10 S. Thomae.

Quidam rationalistae dicunt facta miraculosa provenire a casu seu fortuito. Ita Renan dicit: sepulchrum Christi fortuito inventum est vacuum. Contra hoc dicendum est quod effectus fortuitus indiget causa per accidens; v. g. inventio fortuita thesauri in terra per accidens provenit ex hoc quod foditur terra propter alium finem. Unde oporteret assignare causam per accidens ob quam sepulchrum Christi inventum est vacuum, et nulla apparet, nec fingi potest. Imo fortuitum non dicitur nisi relative ad causas secundas, non relative ad Causam primam, quae omnia ordinat. Cf. I. a q. 110, a. 1.

Supernaturale autem, ut nomen indicat, *nullo modo est contra inclinationem naturae*, sed eam superat, et si ei de facto datur, eam gratuito perficit, ut dictum est¹.

Naturalistae seu rationalistae nolunt considerare hanc profundam oppositionem inter supernaturale et contranaturale. Imo tenent supernaturale, prout ab Ecclesia concipitur, esse contra naturam, praesertim contra autonomiam nostrae rationis. Propterea dicunt: «rationem ita independentem esse ut fides ei a Deo imperari non possit» (cf. Denzinger, 1810).

Theologi respondent: haec est adulteratio notionis supernaturalitatis, ut explicat S. Thomas I. a q. 105, a. 6, ad 1. m et C. Gentes, I. III, c. 100. (Quod ea quae Deus facit praeter naturae ordinem non sunt contra naturam). Summatim dicit S. Doctor: motus quem Deus, ut agens universale, imprimit naturae creatae, quantumvis sit insolitus et diversus ab eo in quem prona est, non est dicendus violentus seu contra naturam; nam Deus violentiam non infert dum agit in creaturas iuxta praecipuam earum inclinationem, quae est *obedire* creatori suo, cui connaturalius subiiciuntur quam corpus animae, vel brachium voluntati. «In tota creatura est quaedam obedientialis potentia, prout tota creatura obedit Deo ad suscipiendum in se quidquid Deus voluerit ... (Et in ea) potest aliquid fieri virtute supernaturalis agentis quod non potest fieri virtute alicuius naturalis agentis²». Sic lignum obedit artifice ad recipiendum formam statuae.

Si vero quaedam miracula dicuntur esse «*contra naturam*» hoc est *improprie*; v. g. dum miraculose ignis non comburit martyres in fornace, non est proprie contra naturam ignis, quae nata est Deo obedire ad suscipiendum quidquid non repugnat, sed improprie hoc est contra naturam, prout «remanet in natura (ignis) contraria dispositio ad effectum quem Deus facit» ut dicit S. Thomas «de Potentia» q. 6, a. 9, ad 3.

Attamen Deus potest, quando vult, pro peccato, infligere peccatori poenam naturae contrariam, tunc quodammodo infert violentiam, et agit non ut motor universalis sed ad modum particularis agentis³. Haec actio divina est secundum ordinem iustitiae, et poena contra naturam patientis.

Elevatio vero ad ordinem supernaturalem, revelatio, miraculum non sunt quidem poenae a Deo inflictas, sed e contra sunt manifestationes eius summae benevolentiae et gratuiti amoris. Radicaliter igitur ad invicem opponuntur supernaturale et contranaturale, sicut opponuntur beatitudo supernaturalis et aeterna damnatorum miseria. Nec proinde potest esse maior ac damnosior error et confusio quam dicere elevationem ad vitam supernaturalem esse contra naturam. Est confundere ex parte Dei donum

¹ A contranaturali distinguitur etiam praeternaturale cuius significatio determinabitur infra § II in divisione supernaturalitatis; praeternaturalia dicuntur miracula prout eorum supernaturalitas inferior est supernaturalitate gratiae: et praesertim miracula inferioris ordinis dicuntur «praeter naturam» potius quam «supra naturam» Cf. S. THOMAM, *de Potentia*, q. 6, a. 2, ad 3.

² S. THOMAS, *de Virtutibus in Communi*, q. 1, a. 10, ad 13. m. (Quaestionibus disputatis).

³ Cf. IOANNEM A S. THOMA, *Cursus Phil. Physica*, q. IX, a. 3. Quomodo violentum distinguatur a naturali.

gratuitum excellentissimum cum poema a Deo inflictum, et ex parte hominis est confundere actiones supernaturales ac sublimes sanctorum cum superstitione quae est contra religionem. Hoc autem affirmare est, secundum fidem catholicam, tendere ad veram miseriam, quae irreparabiliter contraria est naturae. Vita supernaturalis est quidem contraria pravis inclinationibus nostrae naturae quae ex peccato proveniunt, ut sunt concupiscentia et superbia, propterea requiritur mortificatio. « Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini; si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis » Rom., VIII, 13. « Si quis vult post me venire, abneget semetipsum et tollat crucem suam » Matth., XVI, 24. Sed vita supernaturalis non est contra nostram naturam, ut natura est, eam gratuito perficit secundum mirabilem harmoniam quae praesertim apparet in vita illuminativa et unitiva sanctorum, et excellentissime in Christo.

Imo supernaturale existens in nobis per modum habitus dicitur *connaturale*, id est quasi secunda natura; sic, ut ait saepe S. Thomas, per donum infusum sapientiae iudicamus de rebus divinis secundum, quandam connaturalitatem ad ipsas, quae per charitatem habetur, cf. II. m II. ae 45, 2.

§ II. **Divisio supernaturalitatis.** — 1° Proponitur haec divisio. 2° Probatur. 3° Explicatur per partes. 4° Quatuor corollaria notanda.

1° **Proponitur haec divisio:**

Iuxta Ecclesiam, ut supra dictum est, est saltem duplex supernaturalitas, scilicet a) supernaturalitas miraculi quae excedit vires efficientes et exigentiam cuiuslibet naturae creatae, non vero vires cognoscitivas naturae humanae; b) supernaturalitas mysteriorum stricte dictorum, ac vitae gratiae et gloriae, quae excedit non solum vires efficientes et exigentias cuiuslibet naturae creatae sed etiam vires cognoscitivas et consequenter appetitivas naturae intellectualis creatae.

Ad istam distinctionem explicandam, Theologi communiter dividunt supernaturale in supernaturale quoad substantiam et supernaturale quoad modum.

Supernaturale quoad substantiam non designat supernaturale substantiale seu existens ut substantiam, nam potest esse sive *substantiale* et increatum (ut vita Trinitatis intima), sive *accidentale* et creatum (ut gratia); sed supernaturale quoad substantiam idem sonat ac supernaturale quoad essentiam, et significat id quod est *intrinsece seu entitative supernaturale*, excedens scilicet non solum quoad causalitatem omnes vires efficientes et exigentias cuiuslibet naturae creatae, sed excedens suam essentiam supernaturali omnem naturam creatam, est enim vel natura divina, vel participatio divinae naturae ut divina est. Hoc supernaturale quoad substantiam est simul supernaturale quoad cognoscibilitatem, excedens scilicet vires naturales cognoscitivas cuiuslibet naturae intellectualis creatae; nam verum et ens convertuntur; ens supernaturale igitur excedit ordinem veritatis naturalis.

Supernaturale quoad modum tantum est aliquid essentialiter seu entitative naturale sed vel *modo supernaturali productum*, vel *modo supernaturali ordinatum* ad finem supernaturalem. Exemplum prioris habetur dum vita naturalis supernaturaliter redditur corpori mortuo, miraculo resurrectionis. Exemplum alterius habetur dum actus natu-

ralis virtutis acquisitae, ut temperantia, ordinatur per charitatem ad praemium vitae aeternae.

Pluries iam, secundum definitiones nominales, citavimus istam distinctionem inter supernaturale quoad substantiam et supernaturale quoad modum; diximus v. g. Revelatio manifestans supernaturaliter veritates naturales tantum dicitur revelatio supernaturalis quoad modum tantum, vel effective, sicut miraculum ordinis intellectualis; — e contra Revelatio manifestans veritates supernaturales dicitur supernaturale quoad substantiam.

2° **Probatur haec divisio:**

Nunc autem ostendendum est hanc divisionem supernaturalitatis esse non accidentalem, sed *necessariam, immediatam et adaequatam*. Utilis est haec explicatio, nam frequenter aequivocationes oriuntur ex confusa conceptione huiusce divisionis, quae fundamentalis est in tota Theologia et praesertim in tractatu de Revelatione.

Theologi nominales ut Ockam, Biel, et etiam Durandus, Scotus, Molina, ac quodammodo de Lugo¹ non agnoverunt differentiam essentialem et absolutam sed solum differentiam de facto inter supernaturale quoad substantiam et supernaturale quoad modum, ac dixerunt fidem theologiam esse supernaturalem quoad modum.

Thesis est: Supernaturale absolutum dividitur per se et adaequate in supernaturale quoad substantiam et supernaturale quoad modum.

Sic probatur:

Divisio necessaria, immediata et adaequata ea est quae sumitur ex formali ratione totius dividendi, secundum differentias immediatas ad invicem oppositas, ita ut membra sumpta perfecte adaequent totum divisum.

Atqui huiusmodi est divisio supernaturalitatis in supernaturale quoad substantiam et supernaturale quoad modum.

Ergo haec divisio est necessaria, immediata et adaequata.

Maior habetur ex logica.

Divisio enim *necessaria* vel per se seu essentialis opponitur accidentali quae etiam per accidens dici solet; prima sumitur ex formali ratione totius dividendi, secunda sumitur secundum accidentia, v. g. cum divido homines in albos, nigros, flavos et cupreos. Divisio *immediata* ea est quae assignat membra in quae immediate dividitur totum; si e contra postpositis principalioribus partibus, secundariae prius inducantur, magna oritur confusio. Divisio *adaequata* habetur, dum membra simul sumpta perfecte adaequant totum, id est non excedunt, nec deficiunt; — hoc habetur si differentiae immediate sumptae secundum rationem formalem totius sunt ad invicem oppositae, oppositione contradictionis et contrarietatis, ut v. g. substantia dividitur in corpoream et non corpoream; non potest enim dari tertium membrum.

Minor autem sic probatur. Supernaturale absolutum est id quod excedit vires et exigentias cuiuslibet naturae creatae. Atqui *excessus iste non potest fundari nisi vel in causis intrinsecis rei quae dicitur su-*

¹ Cf. SALMANTICENSIS, de Gratia, tr. XIV, disp. IV, dub. II, § 3, n. 34; — disp. III, dub. III, n. 40, 60.

pernaturalis, sic habetur *supernaturale quoad substantiam*, seu intrinsicam aut entitative, *vel in causis extrinsecis* rei quae dicitur supernaturalis, sic habetur *supernaturale quoad modum* (sive effective, sive ex fine extrinseco).

Manifestum est quod ista divisio sumitur secundum rationem formalem totius dividendi, scilicet secundum *excessum* rei quae ratione huiusmodi excessus dicitur supernaturalis; differentiae sunt immediatae prout excessus fundatur immediate vel in causis intrinsicis rei supernaturalis vel in eius causis extrinsecis; differentiae sunt etiam ad invicem oppositae contradictorie et contrarie, ac perfecte adaequant totum, nam aliquid est vel intrinsece vel solum extrinsece et non intrinsece supernaturalis, nec concipi potest tertium membrum. Unde haec divisio est necessaria, immediata et adaequata sicut divisio causae in causas intrinsecas et causas extrinsecas; causae autem intrinsecae alicuius rei sunt materia et formas constitutiva rei; causae autem extrinsecae sunt efficiens et finis.

Facile est igitur reducere communem divisionem supernaturalitatis ad divisionem quatuor causarum, ut faciunt thomistae v. g. Ioannes a S. Thoma¹, Salmanticenses² et Suarez³.

Ioannes a S. Thoma dicit: «Advertendum est quod *supernaturalitas* potest alicui rei convenire ex triplici principio, scilicet *ex causa efficiendi*, *ex finali* et *ex formali*, nam *ex parte causae materialis* convenire non potest, cum causa materialis sit ipsum subiectum in quo recipiuntur formae supernaturales, et hoc est ipsa anima vel eius potentiae quae sunt entia naturalia, licet ratione potentiae obedientialis recipiant.

«*Ex parte causae efficientis* dicitur aliquid *supernaturale*, quando *supernaturaliter modo fit*, sive res facta supernaturalis sit, sive naturalis, sicut resuscitatio mortui aut illuminatio caeci sunt *supernaturalia quoad modum*, licet res facta sit naturalis, licet vita hominis aut potentia visiva.

«*Ex parte causae finalis* dicitur *supernaturale id quod ordinatur ad finem supernaturalem ab extrinseco*, sicut actus temperantiae aut alterius virtutis acquisite, ordinantur a charitate ad meritum vitae aeternae, suscipiunt in se *modum supernaturalem ordinationis* ad talem finem. Et hoc etiam modo *humanitas Christi* habet *modum supernaturalem unionis* ad Verbum ad quod ordinatur ut ad finem et terminum unionis⁴.

«*Ex parte causae formalis* dicitur aliquid *supernaturale*, quando *ex ipsa ratione formali specificativa respicit obiectum supernaturale*, et sola dicitur *supernaturalitas quoad substantiam*, id est quoad speciem et naturam actus, quae desumitur ex obiecto formali».

¹ De Gratia, disp. XX, a. 1, solv. arg. n. 4.

² De Gratia, tr. XIV, disp. III, dub. III, n. 24.

³ De Gratia, l. II, c. IV.

⁴ Humanitas enim Christi seu eius natura humana non est essentialiter supernaturalis sicut natura divina aut gratia; sed *supernaturaliter* unitur naturae divinae secundum quod conveniunt in una persona Filii Dei. Unde humanitas Christi reduci pertinet ad istam categoriam supernaturalitatis extrinsecae, ut dicit Ioannes a S. Thoma. Non est enim intrinsece seu essentialiter supernaturalis, sed miraculose et personaliter unita Verbo, secundum unionem quae est relatio realis creata huiusmodi naturae ad Verbum (III, a. q. 2, a. 7). Personalitas autem Christi est supernaturalis quoad substantiam et increata.

Sic igitur divisio supernaturalitatis scribenda est:

Supernaturalitas absolutum	quoad substantiam (seu quoad causam formalem)	Increatum	Deus sub ratione intima Deitatis Trinitas
		Creatum	Persona increata Verbi subsistens in natura humana Christi Lumen gloriae
	quoad modum (seu quoad causas extrinsecas)	ex parte finis	Gratia habitualis et actualis, virtutes infusae, dona Sp. Sti Actus naturalis, supernaturaliter ordinatus ad finem supernaturalem
		ex parte efficientis	Miraculum quoad substantiam (glorificatio corporis vel prophetia) Miraculum quoad subiectum in quo est (resurrectio non gloriosa) vel cognitio secretorum cordium. Miraculum quoad modum (subita curatio a febre) vel donum linguarum

3° Haec divisio cum suis subdivisionibus exponitur per partes:

Agitur de divisione alicuius totius potentialis, quod ratione suae extensionis plura, tanquam partes, sub se continet, ut genus sub se continet species. Sed *supernaturale*, non est univocum ut genus, sed *analogum*, nihil enim univoce praedicatur de Deo et de aliquo creato. (I.a, q. XIII, a. 5).

Unde per prius *supernaturale* dicitur de increato *supernaturali quoad substantiam*, secundo de dono creato *supernaturali quoad substantiam* et denique de *supernaturali quoad modum*.

Amplius, haec divisio non est per oppositas res sed *per oppositas rationes*¹, unde eadem res, sicut gratia, potest esse *supernaturalis quoad substantiam* et *supernaturalis quoad modum* productionis suae, sed illud dicitur simpliciter *supernaturale quoad modum* quod est *supernaturale quoad modum tantum*. Sic dicemus: factum revelationis christianae est *supernaturale quoad substantiam* et *quoad modum*, et proinde fide divina cognoscitur sub primo aspectu, ratione autem ex miraculis sub secundo aspectu.

A. In prima categoria, scil. in *supernaturali quoad substantiam*, primum membrum, id est *supernaturale increatum*, solum est *supernaturale substantiale*, id est exi-

¹ Ita loquitur S. Thomas I.a, q. 5, a. 6 ad 2.m de divisione boni in honestum, utile, delectabile: «Haec divisio non est per oppositas res, sed per oppositas rationes; dicuntur tamen illa proprie delectabilia, quae nullam habent aliam rationem appetibilitatis, nisi delectationem, cum aliquando sint et noxia et inhonesta. Utilia vero dicuntur quae non habent in se, unde desiderantur, sed desiderantur solum, ut ducenda in alterum, sicut sumptio medicinae amarae. Honesti vero dicuntur, quae in seipsis habent, unde desiderantur».

stens ut substantia. Communiter enim theologi reiciunt possibilitatem intrinsecam alicuius substantiae supernaturalis creatae, ut infra dicitur. Unde *supernaturale quoad substantiam creatum* non potest esse nisi *accidens*; ita lumen gloriae, vel gratia habitualis et actualis habituali proportionata, ita virtutes supernaturales quae procedunt a gratia habituali sicut proprietates ab essentia (I.a II.ae, q. 110, a. 3 et a. 4), ita etiam dona Spiritus Sancti (I.a II.ae, q. 68). — Haec accidentia sunt essentialiter supernaturalia, quia per gratiam habitualement « efficitur divinae consortes naturae » II Petr. I, 4 (cf. I.a II.ae, q. 112, a. 1) ¹. Sic gratia habitualis non solum excedit *effective*, ut miraculum, omnes vires efficientes et exigentias cuiuslibet naturae creatae, sed excedit *essentialiter* omnem naturam creatam et creabilem et omnes vires cognoscitivas et proinde appetitivas naturae intellectualis creatae. Ideoque dicitur « bonum gratiae unius (hominis) maius est, quam bonum naturae totius universi » I.a II.ae q. 113, a. 9 ad 2.m. Minimus actus charitatis supernaturalis est maius bonum quam omnes naturae angelicae creatae et creabiles collective sumptae, sicut minimus actus rationis perfectior est quam omnia corpora caeli et terrae simul sumpta. Sicut spirituale transcendit corporale, ita supernaturale quoad substantiam excedit essentialiter omnes naturas creatas.

B. In secunda categoria, scil. *supernaturale quoad modum*, a) primum membrum, id est *supernaturale quoad modum ex parte finis extrinseci*, est aliquid essentialiter naturale supernaturaliter ordinatum ad finem supernaturalem, ut v. g. actus virtutis naturalis ordinatus a charitate ad vitam aeternam. Proinde generaliter dicunt theologi ², cum S. Thoma, de observatione mandatorum legis naturalis: « possunt impleri mandata legis non solum quantum ad substantiam operis, sed etiam *quantum ad modum agendi*, ut scilicet *ex charitate* fiant; et sic neque in statu naturae intergrae, neque in statu naturae corruptae (seu lapsae), potest homo implere absque gratia legis mandata » I.a, II.ae, q. 109, a. 4. Et damnatur ista propositio Baii, Denzinger, 1061: « Celebris illa doctorum distinctio, divinae legis mandata bifariam impleri, altero modo, quantum ad praeceptorum operum substantiam tantum, altero, quantum ad certum quemdam *modum*, videlicet, secundum quem valeant operantem perducere ad regnum aeternum (hoc est ad modum meritum), commentitia est et explodenda ». Cf. etiam n. 1062. — Nominales et Molina non viderunt differentiam inter hunc modum supernaturalitatis et supernaturalitatem fidei ³.

b) Denique *supernaturale quoad modum ex parte efficientis*, seu *effective*, est aliquid essentialiter seu entitative naturale sed a solo Deo producibile modo supernaturali. V. g. in miraculosa resurrectione alicuius mortui redditur supernaturaliter vita naturalis, et hoc est naturaliter cognoscibile. Sic *miraculum* proprie dictum excedit *effective* omnes vires efficientes cuiuslibet naturae creatae, et proinde « luculenter demonstrat omnipotentiam divinam », ut dicit Concil. Vatic., Denz., 1790.

Sed quandoque fiunt confusiones inter divisionem supernaturalitatis et divisionem miraculi; unde oportet breviter indicare hanc miraculi divisionem ex S. Thoma I.a, q. 105, a. 8. Haec divisio sumitur intra ordinem causae efficientis, ex qua habetur ratio formalis miraculi.

¹ Cf. DENZINGER (C. Trid.), n. 799 sq., 809 sq., 1021...

² BILLUART, de Gratia, diss. III, a. 5.

³ Cf. BILLUART, de Gratia, diss. III, a. II, § II. Dixerunt enim; homo potest naturaliter credere mysteria supernaturalia propter motivum formale fidei infusae, sed tamen requiritur gratia fidei ut actus fiat *modo supernaturali* ut oportet ad salutem, sed ut ordinetur ad fidem supernaturalem.

« Dicitur aliquid miraculum, ait S. Thomas, per comparisonem ad *facultatem naturae* quam excedit. Et ideo secundum quod magis excedit facultatem naturae, secundum hoc maius miraculum dicitur. Excedit autem aliquid facultatem naturae tripliciter. Uno modo *quantum ad substantiam facti*; sicut quod duo corpora sint simul, vel quod sol retrocedat, aut quod corpus humanum glorificetur; quod nullo modo natura *facere* potest. Et ista tenent summum gradum in miraculis. Secundo aliquid excedit facultatem naturae non quantum ad id quod fit, sed *quantum ad id in quo fit*; sicut resuscitatio mortuorum et illuminatio caecorum et similia. Potest enim natura causare vitam, sed non in mortuo, et potest praestare visum sed non caeco. Et haec tenent secundum locum in miraculis. Tertio modo excedit aliquid facultatem naturae *quantum ad modum et ordinem faciendi*. Sicut, cum aliquis subito per virtutem divinam a febre curatur absque curatione et consueto processu naturae in talibus... Et huiusmodi tenent infimum locum in miraculis ». Miracula huiusce tertiae categoriae dicuntur proprie *praeter* naturam potiusquam *supra*, et ad hanc categoriam reducitur quod vocatum est *praeternaturale* ¹.

Ium Corollarium quoad distinctionem inter *supernaturale quoad substantiam* et *miraculum quoad substantiam*. Haec non sunt confundenda, sicut nec *supernaturale quoad modum* et *miraculum quoad modum*. Divisio enim supernaturalitatis sumitur ratione diversitatis excessus secundum tres causas formalem, efficientem et finalem, dum e contra divisio miraculi sumitur ratione excessus intra ordinem causae efficientis tantum. Unde in expressione « *supernaturale quoad substantiam* », quoad substantiam sumitur *formaliter*, e contra dum dicitur « *miraculum quoad substantiam* », quoad substantiam sumitur *effective*. Proinde miraculum quoad substantiam, ut glorificatio corporis, est solum, secundum se ², *supernaturale quoad modum*, id est *effective*. Est igitur abyssus infinita inter supernaturalitatem essentialem luminis gloriae aut gratiae et supernaturalitatem non essentialem sed effectivam claritatis sensibilis corporis gloriosi. Unde dicitur in Supplemento Summae Theol. S. Thomae, q. 85, a. 2 ad 1: « Gloriar claritas (corporis) erit alterius quam claritas naturae, *quantum generis ad causam*, sed non *quantum ad speciem*. Unde sicut claritas naturae ratione speciei suae est proportionata visui, ita et claritas gloriosa ». Sic Apostoli naturaliter videre potuerunt corpus gloriosum Christi resurgentis (III. a, q. 55, a. 6).

Si diligenter consideratur oppositio inter *supernaturale quoad substantiam* et *miraculum quoad substantiam*, quod est de se *supernaturale quoad modum tantum*,

¹ S. THOMAS, de Potentia, q. 6, a. 2, ad 3, vocat has categorias miraculi: 1° miracula *supra* naturam, 2° miracula *contra* naturam, 3° miracula *praeter* naturam.

Sed in 2° categoria *contra naturam* accipiendum est sec. quid non simpliciter; haec miracula enim non sunt contra potentiam obedientialem creaturae sed contra aliquam inclinationem naturalem v. g. cadaveris ad corruptionem.

Item quoad 3. am categoriam notandum est: quamvis miraculum in genere dicantur esse « *praeter ordinem naturae* », miracula tertii ordinis magis proprie dicuntur *praeter* et non *supra* naturam.

Item *praeternaturalia* dicuntur dona immortalitatis corporeae, immunitatis a dolore et a concupiscentia, quae gratuito collata sunt Adamo in statu iustitiae originalis. Cf. I. am, q. 97, a. 1: « inerat animae hominis vis quaedam supernaturaliter divinitus data, per quam poterat corpus ab omni corruptione praeservare, quamdiu ipsa Deo subiecta mansisset ». Haec dona erant entitative naturalia, et non superabant vires naturae nisi quoad modum ut miracula tertii ordinis; natura enim potest conservare vitam, dolorem vitare, concupiscentiam moderare, sed non semper.

² Aliquid miraculum tamen, ut v. g. conversio miraculosa S. Pauli, est *supernaturale formaliter quoad substantiam*. Cf. I. am, II. ae, q. 113, a. 10. Item Incarnatio Verbi, quae ponitur inter miracula primi ordinis in Quaest. de Pot. q. 6, a. 2 ad 3.

facile explicantur diversi textus S. Thomae, et conciliantur cum praedicta et communi divisione supernaturalitatis (cf. infra § IV Solvuntur obiectiones).

2um Corollarium quoad divisionem cognitionis supernaturalis quoad modum. Dividi potest sicut miraculum, est enim miraculum ordinis intellectualis. Sic infra cognitionem supernaturalem quoad substantiam formaliter, ut est visio beatifica et fides theologica, invenitur triplex cognitio quoad modum seu effective supernaturalis alicuius obiecti intrinsece naturalis. Etenim huiusce naturalis cognitio potest excedere effective (seu elicitive) facultatem cognoscitivam naturalem tripliciter:

1° effective quoad substantiam cogitationis, ut cognitio certa effective excedit omnem intellectum creatum, ut infra dicitur.

2° effective quoad subiectum in quo est, ut cognitio obiecti naturalis iam actualiter existentis sed procul secundum locum et excedentis facultatem visus huiusce hominis, non omnium hominum (II.a II.ae, a. 171, a. 3); item cognitio secretorum cordis, quae cognoscuntur naturaliter ab eo in quo sunt.

3° effective quoad modum, ut cognitio instantanea alicuius scientiae humanae vel linguae humanae sine studio, id est donum linguarum.

Unde supernaturalitas prophetiae est inferioris ordinis quam supernaturalitas fidei divinae. Ideo S. Thomas dicit: « Quamvis prophetia et fides sint de eodem, sicut de passione Christi, non tamen secundum idem: quia fides formaliter respicit passionem ex parte illa, qua subest aliquid aeternum, scilicet in quantum Deus est passus, hoc autem quod temporale est respicit materialiter, sed prophetia e contrario ». III Sent. dist. 24, a. 1, ad 3.

Ex hoc apparet, quare supernaturalitas gratiae gratum facientis et charitatis sit altior supernaturalitate gratiarum gratis datarum quae vocantur « gratia sanitatum, operatio virtutum, discretio spiritum, genera linguarum, interpretatio sermonum » I Cor., c. 12. Sunt quidem quaedam altiores gratiae gratis datae supernaturales quoad substantiam, quia sunt ad cognoscendum res divinas, scilicet « fides, sermo sapientiae et scientiae »²,

¹ Inspiratio autem divina ad infallibiliter iudicandum et scribendum id quod iam naturaliter cognosci potest et iudicari sine infallibilitate, videtur primo aspectu esse solum effective quoad modum supernaturalis sicut donum linguarum. Attamen, si diligentius consideratur haec inspirata cognitio, modus infallibilitatis apparet pertinere non solum ad suum fieri sed ad suum esse et ad suam essentiam; proinde dicenda est supernaturalis effective quoad substantiam, sicut prophetia quo cognoscitur infallibiliter futurum contingens naturale quod iam coniecturaliter cognosci potest per rationem naturalem.

Sed ista inspiratio sicut prophetia de futuro contingenti naturali est infra cognitionem formaliter quoad substantiam supernaturalem, ut est fides theologica. Unde S. Thomas dicit: « Si lumen intellectuale alicui divinitus infundatur non ad cognoscendum aliqua supernaturalia, sed ad iudicandum secundum certitudinem divinam ea, quae humana ratione cognosci possunt, sic talis prophetia intellectualis est infra illam quae est cum imaginaria visione ducente in supernaturalem veritatem » II.a, II.ae, q. 174, a. 2, ad 3.

Unde prophetica revelatio mysteriorum supernaturalium sicut fides theologica est supernaturalis formaliter quoad substantiam et non solum effective. Item inspiratio ad scribendum infallibiliter non solum facta historica naturaliter cognoscibilia, sed Sacram Scripturam ut sacra est, scilicet ut continens res fidei. Item altiores gratiae gratis datae « fides, sermo sapientiae et scientiae » quae sunt ad instruendum proximum in rebus divinis.

² Hae gratiae gratis datae, scilicet fides, sapientia, scientia, quae distinguuntur a fide theologica et a donis sapientiae et scientiae, sunt ad instruendum homines de

et tamen etiam istae sunt inferiores gratia habituali qua efficimur consortes divinae naturae. Ait enim S. Thomas I.a II.ae, q. 111, a. 5 (utrum gratia gratis data sit dignior quam gratia gratum faciens): « Apostolus I ad Cor. 12 enumeratis gratiis gratis datis subdit: « adhuc excellentiorem viam vobis demonstro », et sicut per subsequencia patet, loquitur de charitate, quae pertinet ad gratiam gratum facientem; ergo gratia gratum faciens excellentior est quam gratia gratis data... Unaquaeque (enim) virtus tanto excellentior est, quanto ad altius bonum ordinatur. Semper autem finis potior est his, quae sunt ad finem. Gratia autem gratum faciens ordinat hominem immediate ad coniunctionem ultimi finis; gratiae autem gratis datae ordinant hominem ad quaedam praeparatoria finis ultimi; sicut per prophetiam et miracula, et alia huiusmodi homines inducuntur ad hoc, quod ultimo fini coniungantur. Et ideo gratia gratum faciens est multo excellentior, quam gratia gratis data ». Unde S. Paulus dicit: « Si linguis hominum loquar et angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut aes sonans, aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam, et noverim mysteria et omnem scientiam, et si habuero omnem fidem ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum ». I Cor., 13, 1.

Ex hoc corollario sicut ex sequentibus confirmatur praedictam divisionem supernaturalis esse adaequatam.

3um Corollarium quoad supernaturale ordinarium et supernaturale extraordinarium. Ad supernaturale ordinarium pertinent gratia sanctificans, virtutes et dona Spiritus Sancti secundum diversos gradus vitae purgativae, illuminativae et unitivae. Vita enim unitiva est maturitas vitae supernaturalis. Ad supernaturale extraordinarium⁴ pertinent gratiae gratis datae et etiam sublimior gradus donorum Spiritus Sancti, praesertim doni sapientiae, prout coniungitur gratia gratis data, quae dicitur sermo sapientiae vel scientiae. Hoc videtur dicere S. Thomas II.a II.ae, q. 45, a. 5 (ad interpretationem huiusce textus cf. I.a, II.ae, q. 111, a. 4, ad 4).

4um Corollarium quoad supernaturale hypostaticum. Hoc supernaturale non est extra praedictam divisionem supernaturalitatis. Sed sicut ipsamet unio hypostatica

rebus divinis, ut explicat S. Thomas, exponendo textum S. Pauli I Cor., c. 12 in I.a, II.ae, q. 111, a. 4. Hic articulus ad sequentem divisionem reducitur:

		fides circa principia
ad habendam plenitudinem cognitionis divinarum	{	sermo sapientiae circa principales conclusiones
		sermo scientiae circa exempla et effectus
gratia gratis data ordinatur ad instruendum proximum in rebus divinis	{	operando . . . { gratia sanitatum
		operatio virtutum
	{	prophetia
		discretio spirituum
ad convenienter proferendum auditoribus verbum divinum	{	genera linguarum
		interpretatio sermonum

⁴ Hoc supernaturale dicitur extraordinarium prout non ordinarie requiritur ad sanctificationem personalem animae, non vero ita quod sit rarum in mirabili vita totius Ecclesiae. Ad mirabilem enim conversionem mundi, Deus dedit frequenter suae Ecclesiae gratias datas, et « non cessat, etiam nostris temporibus, ad confirmationem fidei per sanctos suos miracula operari ». C. Gentes I, c. 6.

« est relatio quaedam, quae consideratur inter divinam naturam et humanam, secundum quod conveniunt in una persona Filii Dei ... Haec unio (seu haec relatio) non est in Deo realiter, sed secundum rationem tantum; in humana autem natura, quae creatura quaedam est, realiter est ». III.a, q. 2, a. 7. Unde ordo hypostaticus est unio secundum personam supernaturalitatis quoad substantiam increatae, cum natura humana¹.

§ III. **Quid sit ordo naturalis et ordo supernaturalis.** — Divisione supernaturalitatis posita, facile intelligitur quid sint, iuxta Ecclesiam, hi duo ordines.

A. Quid ordo naturalis. — Ordo in genere est dispositio secundum prius et posterius relative ad aliquod principium (cf. S. Thomam in Metaph. V, lect. 13; et II.a II.ae q. 26). Principium ordinis est eius causa efficiens et finis, ad finem autem ordinantur media secundum aliquam legem. Ordo igitur naturalis est dispositio diversarum naturarum creaturarum secundum prius et posterius relative ad Deum ut est auctor et finis istarum naturarum. Sic Deus pertinet ad ordinem naturalem ut causa extrinseca efficiens et finalis huiusce ordinis, non quidem ut forma intrinseca seu immanens, quod esset pantheistica identificatio substantiae mundi et substantiae divinae. Unde ad ordinem naturalem pertinent ex parte causae efficientis creatio, conservatio, concursus divinus necessarius ad actiones naturales creaturarum.

Pro homine, ordo naturalis est apta dispositio mediorum naturalium ad finem naturalem hominis. Unde ita constituitur: *a) finis formalis* est possessio Dei, non per visionem intuitivam sed per rationem modo discursivo cogniti; *b) agens supremum* est Deus ut auctor nostrae naturae et movens ad actiones naturales; *agens secundum* homo suâ naturâ humanâ, et facultatibus propriis; *c) media obiectiva* sunt res creatae naturaliter cognoscibiles; *media subiectiva* sunt lumen rationis, ideae naturaliter acquisitae, et exercitium facultatum, praesertim intellectus et voluntatis sub influxu concursus naturalis Dei; *d) lex* denique istius ordinis est lex naturalis, omnium cordibus insita; et secundum obedientiam huic legi naturali habetur meritum naturale, seu ius ad praemium naturale, quod est sanctio huiusce ordinis.

¹ Ita CAIETANUS, in III.a, q. 1, a. 3, n. VI: « Tres de facto in universo inveniuntur ordines videlicet *ordo naturae*, *ordo gratiae*, et *ordo Dei et creaturae simul* ... Secundus supponit primum, et tertius supponit utrumque; et similiter praedeterminatio et praevisionis primi praesupponitur a praedeterminatione et praevisione secundi, et similiter praedeterminatio et praevisionis tertii praesupponit praedeterminationem et praevisionem utriusque. Ita quod Deus primo ordinavit universum secundum ordinem naturae; et quoniam universum secundum talem ordinem non attingit ad fruitionem divinam, superaddidit ordinem gratiae; et quoniam talis ordo non pertingit ad unionem summo modo possibilem cum Deo, praedeterminavit creaturam ad unionem personalem cum Deo ». Item Caietanus in III.a, q. 1, a. 1, n. VII. Cf. etiam BILLUART, *de Deo*, diss. IX, a. VI, § II dicit: « Alii et forte convenientibus, inter istos tres ordines *naturae*, *gratiae*, et *unionis hypostaticae*, non agnoscunt prioritatem in decretis divinis: sicut enim, inquit, artifex non prius intendit tectum aut fundamentum, sed primo intendit aptam habitationem, et propter eam, domum totam omnibus partibus suis constantem; ita Deus primo voluit suam gloriam ad extra manifestare, et ad hunc fidem *elegit hunc mundum*, suis omnibus partibus et omnibus ordinibus, scilicet naturae, gratiae et unionis hypostaticae integratum, *tamquam unicum opus* ad suum finem aptissimum ... Sed ordinem naturae disposuit ut inserviret ordini gratiae, et ordinem gratiae ut cederet ad gloriam Christi ».

B. Quid sit ordo supernaturalis. — Est apta dispositio eorum quae excedunt proportionem naturae creatae, relative ad Deum ut est eorum auctor et finis.

Sed oportet distinguere ordinem *essentialiter* supernaturalem, qui dicitur simpliciter ordo supernaturalis, ab eo quod est *effective tantum* supernaturale.

Ordo essentialiter supernaturalis est apta dispositio eorum quae sunt quoad substantiam formaliter supernaturalia, scilicet est ordo veritatis et vitae supernaturalis gratiae et gloriae. Pro homine ita constituitur: *a) finis formalis* est possessio Dei per visionem intuitivam et amorem eiusdem generis, quia amor sequitur cognitionem; *b) agens primum* est Deus auctor gratiae et gloriae; *agens secundum* est homo prout eius natura elevatur per gratiam sanctificantem, virtutes infusas et dona Spiritus Sancti; *c) media obiectiva* sunt revelatio externa ab Ecclesia proposita, sacramenta et omnia media externa supernaturalia ad salutem; *media subiectiva* sunt lumen internum fidei et exercitium virtutum supernaturalium sub influxu supernaturali gratiae actualis; *d) lex* est complexus praeceptorum positivorum Dei ad finem supernaturalem consequendum.

Deus igitur dupliciter considerari potest et debet, scilicet ut est *auctor et finis ordinis naturalis* et ut est *auctor et finis ordinis supernaturalis*. Sub primo aspectu cognoscitur a ratione naturali et philosophia, et attingitur sub ratione communi entis, vocaturque Auctor naturae, Primus motor, Prima Causa, Ens necessarium et primum, ordinator universi. Sub alio aspectu cognoscitur per revelationem et fidem, et attingitur sub intima ratione Deitatis ac vocatur Pater noster caelestis¹, praesertim in Novo Testamento², in Veteri autem Testamento dicitur Deus Abraham, Isaac et Iacob³, Deus vivus⁴, Deus noster⁵, Deus salutaris meus⁶, Deus salutis meae⁷, Deus noster refugium et virtus⁸, Deus cordis mei⁹, Deus noster suavis et verus¹⁰, Deus absconditus¹¹, Deus Israel salvator¹², Pater meus es tu, Deus meus et susceptor salutis meae¹³, (Cf. Concordantias Bibl. ad verbum Deus).

Propterea damnata est propositio Baii quae hanc distinctionem reliquit: « Distinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur ut *auctor naturae*, et gratuiti quo Deus amatur ut *beatificator*, vana est et commentitia et ad illudendum sacris litteris et plurimis veterum testimoniis excogitata » (Denzinger, 1034). Propter eandem rationem damnatae sunt duae propositiones Rosmini iam citatae¹⁴, item Innocentius XI damnavit hanc « fides late dicta ex testimonio creaturarum similive motivo ad iustificationem sufficit » Denz., 1173. Dum enim dicitur: necesse est ad salutem credere quod Deus est et re-

¹ Cf. I.am q. 33, a. 3. ² MATTH., 4, 9. ³ EXOD., 3, 6. ⁴ Ps., 83, 3. ⁵ Ps., 97, 21. ⁶ Ps., 41, 3. ⁷ Ps., 37, 23. ⁸ Ps., 45, 1. ⁹ Ps., 72, 26. ¹⁰ SAP., 15, 1. ¹¹ ISAL., 45, 15. ¹² Ibid. ¹³ Ps. 88, 27.

¹⁴ Cf. DENZINGER, 1926 et 1928: « Ordo supernaturalis constituitur manifestatione esse in plenitudine suae formae realis: cuius communicationis seu manifestationis effectus est sensus (sentimento) deiformis, qui inchoatus in hac vita constituit lumen fidei et gratiae, completus in altera vita constituit lumen gloriae ». — « Deus est obiectum visionis beatificae, inquantum est auctor operum ad extra ».

munerator est, agitur non solum de Deo ut est auctor naturae, cognoscibilis ex testimonio creaturarum, sed de Deo, auctore ordinis supernaturalis, et cognoscibili per revelationem. Alioquin fides necessaria ad salutem esset solum fides naturalis, quam habebant Deistae, ut Robespierre, qui durante Revolutione Gallica, colebant Ens supremum et Rationem, sed omne supernaturale reiiciebant.

C. An id quod est effective tantum supernaturale produci possit a Deo ut est auctor naturae. — Quod est supernaturale effective tantum et non entitative, ut miraculosa productio vitae naturalis in corpore mortuo, non excedit potentiam Dei ut est auctor naturae. Ad probandam enim possibilitatem miraculi sufficit considerare Deum ut est auctor *liber* naturae ac eius dominator⁴, proinde iam in philosophia probatur possibilitas miraculi; nec repugnat Deum facere miraculum sensibile ad finem spirituales naturalem, ad confirmandam v. g. veritatem religionis naturalis aut praecepta legis naturae. Sic miraculum non pertinet ad ordinem veritatis supernaturalis, et sola ratione cognosci potest; sed de facto in statu praesenti ordinatur ad confirmationem revelationis essentialiter supernaturalis; et ut infra dicetur, potest manifestare factum revelationis, prout istud factum est supernaturale saltem quoad modum.

D. De relatione inter ordinem supernaturalem et ordinem naturalem, 1° definitum est ab Ecclesia quod *non potest esse dissensio*, inter eos «cum ambo ab uno eodemque immutabili veritatis fonte, Deo optimo maximo, oriuntur» Denz., 1649, 1706, 1817, et 2° quod est *subordinatio et harmonia*, ita ut ratio et fides «sibi mutuam operam ferant» 1649, 1635, 1796. *Distinguuntur* igitur isti duo ordines sed *non separantur*, e contra *uniuntur* sicut perficiens et perfectibile. «Sic enim, ait S. Thomas, fides praesupponit cognitionem naturalem, sicut gratia naturam, et ut perfectio perfectibile» I. a q. 2 a. 2, ad 1. m. Sic philosophia debet distinguere, non separari a Sacra Theologia (Denz., 1710) item status distinguere debet, non separari ab Ecclesia (Denz., 1755).

Rationalistae dicunt e contra: ratio humana est autonoma nec subordinatur revelationi et fidei. Haec subordinatio non esset harmonia sed heteronomia illegitima. Imo invertunt subordinationem, dicendo: ratio philosophica est supremus iudex valoris fidei religiosae, et a

⁴ Unde S. THOMAS in op. de Potentia, q. 6, a. 5, ad 5. m, loquitur de facto quod refert S. AUGUSTINUS, de Civitate Dei, l. X, c. 26, quod scilicet quaedam virgo, vestalis in signum pudicitiae conservatae aquam in vase perforato de Tiberi portavit, nec tamen aqua effusa est. «Non est remotum, ait Angelicus, quin sit in commendationem constitutis, quod Deus verus per suos angelos bonos huiusmodi miraculum per retentionem aquae fecisset; quia si aliqua bona in gentibus fuerunt a Deo fuerunt. Si autem per daemones factum est, nec hoc repugnat praedictis; quia... daemones sicut possunt movere corpora localiter, ita possunt a motu retinere». Item dicit VAN WEDDINGEN in suo libro De miraculo, p. 212 (Lovan, 1869): «Nihil repugnasset in natura pura si Deus ad hominis orationem, sanitatem ei per miraculum reddidisset». Cf. etiam P. MERCIER, O. P., Revue Thomiste, 1902, p. 552. Le Surnaturel: «Au cas même où Dieu n'aurait pas jugé bon de sanctifier, de déifier la création, rien assurément ne lui interdisait d'intervenir parfois directement pour faire fléchir les lois inexorables de la nature, de se substituer aux causes secondes, ... à l'effet d'exaucer la prière d'une de ses créatures en détresse. Il l'aurait pu assurément. Il y aurait eu, dans cette hypothèse, du surnaturel (modal) dans le monde, mais il n'y aurait pas d'ordre surnaturel réalisé». Haec possibilitas tamen nunquam fuisset necessitas.

seipsa discernit quid in fide sit symbolicum et quid sit verum. Haec conceptio rationalistica supponit negationem ordinis supernaturalis ac identificationem intelligentiae humanae cum intelligentia divina, quae esset in perpetuo fieri.

§ IV. Solvuntur obiectiones contra praedictam divisionem supernaturalis. — Haec divisio non videtur esse 1) per se et immediata, 2) nec adaequata, 3) nec conformis doctrinae S. Thomae.

1^a obiectio: Divisio per se et immediata non fit per differentias subsequentis divisionis. Atqui haec divisio supernaturalitatis fit per differentias subsequentis divisionis, scilicet miraculi, quoad substantiam et quoad modum. Ergo haec divisio supernaturalitatis non est per se et immediata.

Resp.: distinguo maiorem, sub eodem respectu, concedo; sub diverso respectu, nego; et contradistinguo minorem: sub eodem respectu, nego, sub diverso respectu, concedo. Ergo nego consequens et consequentiam. Nam in divisione supernaturalitatis hae differentiae sumuntur generalissime secundum oppositionem causae intrinsecae et causarum extrinsecarum; dum e contra in divisione miraculi hae differentiae sumuntur tantum intra ordinem particularem causae efficientis. Igitur quoad substantiam accipitur *formaliter* in divisionem supernaturalitatis, et accipitur *effective* in divisione miraculi. Item quoad modum accipitur ut extrinsece in divisione supernaturalitatis, at accipitur ut effective modaliter in divisione miraculi.

Instantia: Neque generalissime considerata haec divisio est divisio per se: Divisio per se fieri debet per membra ad invicem opposita. Atqui praedicta divisio non fit per membra ad invicem opposita, nam gratia est simul supernaturalis quoad substantiam et quoad modum productionis suae. Ergo haec divisio non est divisio per se.

Resp.: distinguo maiorem: divisio per se fieri debet per membra ad invicem opposita, secundum oppositas rationes, concedo; secundum oppositas res, nego. Atqui haec divisio supernaturalitatis fit, ut supra dictum est, per oppositas rationes, et non directe per oppositas res, sicut divisio boni in honestum, utile, delectabile (I. a q. 5, a. 6, ad 2). Et sicut ratio formalis honestatis et delectabilitatis ad invicem opponuntur, quamvis eadem res possit esse honesta et delectabilis; ita ratio supernaturalitatis quoad substantiam et ratio supernaturalitatis quoad modum opponuntur, quamvis eadem res ut gratia possit esse simul supernaturalis quoad substantiam et supernaturalis quoad modum productionis suae. Sed illud dicitur proprie supernaturale quoad modum quod sub isto aspectu tantum supernaturale est, sicut illud dicitur proprie utile quod non habet aliam rationem bonitatis.

2^a obiectio: Haec divisio tamen non videtur adaequata.

Divisio enim in qua omittitur aliqua pars totius dividendi, non est adaequata. Atqui in praedicta divisione omittitur prophetia, cognitio secretorum cordis, donum linguarum. Ergo praedicta divisio non est adaequata.

Resp.: nego minorem, donum enim linguarum reducit ad categoriam miraculi quoad modum, cognitio secretorum cordis ad categoriam miraculi quoad subiectum in quo est, prophetia si sit de futuro contingenti naturali reducit ad categoriam miraculi quoad substantiam, si vero Revelatio prophetica sit de mysterio supernaturali, pertinet sicut fides theologica ad supernaturale quoad substantiam formaliter, et non solum effective.

3^a obiectio: Haec divisio est contra modum loquendi S. Thomae. Dicit enim in II. a II. ae, q. 171, a. 2 ad 3: «Omne donum gratiae hominem elevat ad aliquid, quod est supra naturam humanam. Quod quidem potest esse dupliciter: uno modo *quantum ad substantiam* actus, sicut miracula facere et cognoscere occulta et incerta divinae

sapientiae; et ad hos actus non datur homini donum gratiae habituale. Alio modo est aliquid supra naturam humanam quantum ad modum actus, non autem quantum ad substantiam ipsius; sicut diligere Deum et cognoscere eum in speculo creaturarum et ad hoc datur donum habituale». — *Resp.*: in hoc textu quoad substantiam non accipitur formaliter, sed effective, sicut in divisione miraculi, I.a, q. 105, a. 8, et designat actum etiam genericè considerationem, prout superat facultatem naturae. *Modus* autem actus non est modalitas accidentalis, sed modalitas formalis et specifica, quae provenit ex obiecto formali. Hoc patet ex contextu et ex I.a, II.ae, q. 63, a. 4. Ita oportet interpretari Capreolum, Caietanum, Soto, ut infra dicitur. Hoc explicatur a Ioanne a S. Thoma¹: «Respondetur quod S. Thomas, per substantiam actus non intelligit specificam rationem et naturam actus, sicut in praesenti loquimur, nec nomine modo intelligit aliquid superveniens actui accidentaliter. Sed actum quoad modum vocat actum quoad elicientiam (elictive seu effective) a potentia modo proprio ipsius potentiae, id est, per aliquod principium et virtutem illi permanentè impressam; — actum vero quoad substantiam vocat ipsam entitatem actus, vel effectus supernaturaliter factum (effective), etiamsi non fiat eo modo quo potentia connaturaliter elicit actus suos». Manifesta est veritas huius interpretationis textus S. Thomae, nam in hoc articulo quaerit, utrum prophetia sit habitus, et in hac responsione ad 3.m intendit ostendere cur anima nostra indigeat habitibus fidei et charitatis, dum propheta non indiget habitu prophetico; dubium solvitur ex consideratione supernaturalitatis istorum donorum non in se, sed relative ad elicientiam seu productionem actuum, ad quam requiritur habitus; sic apparet non necessarium esse habitum ad cognitionem propheticam, quia haec cognitio excedit quoad substantiam effective facultatem creatam. E contra requiritur habitus fidei et charitatis, quia actus fidei et charitatis elici seu produci debent a nobis quando volumus.

Certo certius in hoc textu S. Thomas non vult dicere supernaturalitatem charitatis et fidei theologicae esse inferiorem supernaturalitate gratiarum gratis datarum quae sunt prophetia et donum miraculorum, aperte enim contrarium docet, secundum Scripturam et Traditionem, I.a II.ae, q. 111, a. 5. Caritas enim sicut gratia est participatio formalis divinae naturae², dum miraculum non est naturale nisi effective, secundum ipsam terminologiam S. Thomae in Evang. sec. Ioan., c. V. lect VI, n. 8 et 9.

Ultima obiectio: praedicta divisio non admittitur saltem eodem modo ab omnibus theologis, unde non videtur pertinere ad scientiam theologicam, sed solum ad aliquod systema theologicum. *Nominales*³ enim non tenebant, gratiam habituale esse entitative supernaturalem, seu participationem formalem divinae naturae, sed solum qualitatem quae ex institutione seu favore Dei *moralement* valorem habet ad vitam aeternam, sicut moneta suum valorem habet ex institutione regis. Ita docebat Ockam. Fere similiter loquitur nominalista Durandus saltem quoad fidem. *Scotus*⁴ dicit etiam fidem theologica non esse entitative supernaturalem sed solum quoad modum. Denique *Molina*⁵ et *de Lugo*⁶ volunt motivum formale fidei theologicae pervium esse fidei naturali

¹ De Gratia, dis., XX, a. 1, Solv. argumenta.

² Cf. II.am II.ae, q. 110, 3, 4, q. 112, 1, q. 114, 3 c. Cf. Indicem generalem operum S. Thomae ad verbum gratia; item ad verbum natura.

³ Quoad istas theorias supernaturalitatis cf. SALMANTICENSIS, de Gratia, tr. XIV disp. IV, dub. II, § III; et disp. III, dub. II et III.

⁴ SCOTUS, in 1 quaest. prolog. I Sent. et in I, d. 17, q. 3, n. 33. — III Sent. disp. 23, q. unica n. 4-14 et d. 25, u. 2.

⁵ MOLINA, Concordia, q. 14, a. 13.

⁶ DE LUGO, de Fide divina, disp. IX. Cf. quoad istam quaestionem VACANT, Études sur le Concile du Vatican, t. II, p. 75.

quae procedit ex rationali consideratione miraculorum, quamvis de Lugo teneat fidem theologica esse de facto supernaturalem quoad substantiam. — Soli Thomistae et Suarez tenent motivum formale fidei infusae superare vires rationis: illi soli proponunt hanc distinctionem: *Revelatio ut procedens a Deo auctore naturae et miraculi ratione cognoscibilis est, Revelatio ut procedens a Deo auctore gratiae sola fide tenetur*.

Resp.: Communiter hodie reiicitur nominalistarum theoria supernaturalitatis, quae iam paravit theoriae Lutheri et Baii (Denz., 1042); iuxta Lutherum gratia habitualis non est nisi denominatio extrinseca, quod damnatur ut haeresis in Conc. Trid. «si quis dixerit... gratiam qua iustificamur, esse tantum favorem Dei, anathema sit», Denz., 821.

Quoad doctrinam Scoti de supernaturalitate gratiae, scribit Gonet¹. «Haec sententia communiter reiicitur... quia non distinguit inter naturale intrinsece, sive quoad entitatem, et extrinsece, sive quoad modum, contra communem theologorum consensum admittentium entia supernaturalia intrinsece et entitative; imo et contra fidem, eadem etiam astruentem». Item antea dixerat Caietanum in I.am, q. 12, a. 5, n. XII. «Ex his (in hoc articulo) patet falsitas opinionis Scoti in I quaest. prol. Primi Sent., volentis quod naturale et supernaturale non distinguantur res sed habitudines ad causas activas. Lumen siquidem gloriae et caritas et dona Spiritus Sancti, et si quae sunt huiusmodi, omnia sunt supernaturalia entia, non solum quia a solo agente supernaturali causari possunt: sed quia nulli creature factae aut factibili connaturalia esse possunt: propter quod dicitur entia supernaturalia, imo divini ordinis».

Et ipse Lychetus, fidelis commentator Scoti, dicit in III Sent. disp. 25, q. 2, n. 72, ed. Vivès, vol. 15, p. 200: «Non semper fuit de fide quod (actus fidei, spei, charitatis) essent supernaturales in substantia... sed usque ad Concilium Tridentinum a tempore Concilii Viennensis erat tantum probabilius quod darentur habitus per se infusi, et post Concilium Tridentinum id maiorem certitudinem obtinuit, et mihi verisimilius est quod sit de fide, quod dentur aliqua auxilia physica per se infusa ad illos actus (fidei spei, charitatis)».

Quoad sententiam Molinae et Lugenis, qui tenent habitum et actum fidei infusae esse de facto supernaturales quoad substantiam, et tamen non habere motivum formale inaccessibile fidei naturali, dicendum est: 1° haec opinio omittit necessariam distinctionem inter revelationem ut procedentem a Deo auctore naturae et miraculi (hoc est motivum fidei naturalis) et revelationem ut procedentem a Deo auctore gratiae (hoc est motivum fidei infusae); 2° haec opinio Molinae et Lugenis ut aiunt Thomistae² et Suarez³, est contra principium fundamentale: «species cuiuslibet habitus dependet ex formali ratione obiecti; qua sublata, species habitus remanere non potest» II.a, II.ae, q. V, a. 3⁴. Si igitur fides naturalis procedens ex rationali consideratione miraculorum et fides supernaturalis theologica haberent idem motivum formale, non essent specificè distinctae, et destrueretur supernaturalitas

¹ Clypeus Thomisticus, de Gratia, disp. II, a. 3.

² Cf. SALMANTICENSIS, de Gratia, tr. XIV, disp. III, dub. III, n. 40 et 60.

³ SUAREZ, de Gratia, l. II, c. XI.

⁴ Si reiiceretur istud fundamentale principium «nihil in vera Philosophia non naret circa speciem ac distinctionem potentialium et habituum» aiunt SALMANTICENSIS, de Gratia, tr. XIV, disp. III, dub. III, n. 60. — Item dicit SUAREZ, de Gratia, l. II, c. XI, n. 23: «Respondent aliqui, actus illos per suas entitates formaliter et essentialiter distingui, neque oportere aliud formale distinctivum quaerere ex parte obiecti. Sed hoc nihil est quam evertere principium illud de distinctione actuum ex obiectis et totam Philosophiam, quae docet motus et omnia quae habitudinem ad aliud essentialiter includunt... habere speciem a terminis vel obiectis».

fidei theologiae. Unde Suarez, in hoc cum themistis consentiens dicit hanc opinionem quae tribuitur Molinae esse contra sententiam quam tenent « communiter Doctores » scribentes de fide »¹. Et addit: « multum accedit ad errorem Pelagii, quod facta revelatione, possit homo credere viribus suis, ut paulo ante dixi. Quia si motivum illud est naturale in ordine ad vires naturales nostri intellectus, fides naturalis est illi satis proportionata et non est cur non sit sufficiens in suo genere ad salutem, cum Deo soli tanquam attestanti nitatur ... nec erit ad illam necessaria gratia, nisi (externe) ex parte revelationis, quam Pelagius non negabat. Dicere autem maiorem gratiam seu adiuvantem solum requiri ut assensus in genere entis sit perfectior, licet ex vi obiecti non esset necessaria, multum accedit ad id quod Pelagius dicebat, gratiam requiri tantum ad facilius. Item videtur fuga solum inventa ad eludenda testimonia Conciliorum et Patrum »². Quid esset fides supernaturalis quoad substantiam *de facto* tantum et non essentialiter? Quid esset homo essentialiter rationalis *de facto* tantum et non sua essentia? Haec omnia contradictionem involvunt, itaque nonnisi per illogismum servatur Conciliorum terminologia.

Sic sufficienter defenditur communis notio supernaturalitatis, ac communis eius divisio in supernaturale quoad substantiam et supernaturale quoad modum. Nunc, superpositis notionibus revelationis, mysterii, supernaturalitatis, consideranda est possibilitas revelationis.

¹ SUAREZ, *de Gratia*, l. II, c. XI, n. 8.

² SUAREZ, *ibid.*, n. 17. Item BILLUART, *De Gratia*, diss. III; a II, § II.

SECTIO II

De Possibilitate Revelationis

PARS I^a.

DEFENSIO NEGATIVA: EXAMEN PRINCIPIORUM RATIONALISMI.

- C. VII. *De Rationalismo seu Naturalismo in genere.*
Art. unicus: Definitio et divisio rationalismi.
- C. VIII. *Examen Evolutionismi pantheistici, prout negat possibilitatem supernaturalis Revelationis ex parte obiecti.*
Art. 1. Expositio evolutionismi materialistici et evolutionismi idealistici.
Art. 2. Critica: Evolutionismus pantheisticus prima rationis principia negare debet.
- C. IX. *Examen Agnosticismi, prout negat possibilitatem supernaturalis Revelationis ex parte subiecti, seu hominis.*
Art. 1. Expositio agnosticismi empirici et agnosticismi idealistici.
Art. 2. Critica: Agnosticismus reducitur ad absurdum.

PARS II^a.

DEFENSIO POSITIVA POSSIBILITATIS REVELATIONIS.

- C. X. *Possibilitas Revelationis in genere et speciatim Revelationis naturalium veritatum religionis.*
Art. 1. Possibilitas Revelationis immediatae.
Art. 2. Possibilitas Revelationis mediatae.
- C. XI. *Possibilitas Revelationis supernaturalium mysteriorum ex parte obiecti.*
Art. unicus. Probatur existentia ordinis veritatis supernaturalis in Deo, seu ordinis mysterium supernaturalium.
- C. XII. *Possibilitas Revelationis supernaturalium mysteriorum ex parte agentis et subiecti.*
Art. unicus. Defenditur haec possibilitas et speciatim existentia capacitatis obedientialis seu elevabilis nostrae naturae ad ordinem supernaturalem.

Consideratis notionibus Revelationis, mysterii et supernaturalitatis, tractandum est de possibilitate Revelationis supernaturalis. Equia haec possibilitas negatur a rationalismo, oportet primo examinare fundamenta huiusce negationis et ex critica rationali principiorum rationalismi possibilitatem Revelationis saltem negative defendere. Haec erit prima pars istius II^{ae} sectionis. In secunda parte autem possibilitas Revelationis defendetur positive.